

Н. В. Філик,
кандидат юридичних наук, доцент
Г. В. Омельченко,
асистент

КОМП'ЮТЕРНА ПРОГРАМА ЯК ОБ'ЄКТ АВТОРСЬКОГО ПРАВА: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ

У статті досліджується правова природа комп'ютерної програми, розкрито проблеми правової охорони комп'ютерної програми як об'єкта авторського права та запропоновано шляхи вирішення проблем. Автори аналізують особливості правової охорони комп'ютерних програм нормами авторського права та можливості охорони окремих елементів комп'ютерних програм нормами патентного права. Окремо автори досліджують питання становлення і розвитку ІТ галузі в Україні. В дослідженні акцентується увага на тих проблемах, які перешкоджають розвитку, та шляхи і напрямки усунення.

Ключові слова: комп'ютерна програма, інтелектуальна власність, авторське право, програмне забезпечення, правова охорона.

Н. В. Філик, А. В. Омельченко

Компьютерная программа как объект авторского права: проблемы правовой охраны

В статье исследуется правовая природа компьютерной программы, раскрыты проблемы правовой охраны компьютерной программы как объекта авторского права и предложены пути решения проблем. Авторы анализируют особенности правовой охраны компьютерных программ нормами авторского права и возможности охраны отдельных элементов компьютерных программ нормами патентного права. Отдельно авторы исследуют вопросы становления и развития ИТ отрасли в Украине. В исследовании акцентируется внимание на тех проблемах, которые препятствуют развитию, и пути и направления устранения.

Ключевые слова: компьютерная программа, интеллектуальная собственность, авторское право, программное обеспечение, правовая охрана.

N. Filyk, A. Omelchenko

A computer program as an object of copyright: problems of legal protection

The article investigates the legal nature of a computer programme, problems of legal protection of computer programmes as copyright object have been revealed, and the ways to solve the mentioned problems have been suggested. The authors analyze peculiarities of legal protection of computer programmes according to rules of copyright law and possibilities to protect separate elements of compute programmes by norms of patent law. Separately the authors investigate the question of formation and development of IT industry in Ukraine. Attention has been paid to problems that hinder the mentioned development and ways to remove them.

Key words: computer program, intellectual property, copyright, software, legal protection.

Постановка проблеми та її актуальність.

Одним із найважливіших напрямків стратегії інтеграції України до Європейського Союзу та світового співтовариства в цілому є вдосконалення національної системи захисту прав інтелектуальної власності взагалі та авторських прав, зокрема. Особливо актуальними є питання правової охорони комп'ютерних програм та програмного забезпечення. Програмне забезпечен-

ня, яке в умовах стрімкого технологічного розвитку постійно удосконалюється відповідно до вимог сучасності, є тим об'єктом інтелектуальної власності, який зазнає найбільшого впливу від правопорушень, що, в свою чергу, обумовлені суттєвою різницею між витратами інтелектуальних ресурсів на створення комп'ютерних програм та витратами на їх незаконне копіювання та розповсюдження. Значно ускладнює ситуацію із

незаконним розповсюдженням та використанням програмного забезпечення в Україні також суспільне ставлення до цієї проблеми [1], а саме вільне використання на власний розсуд комп'ютерних програм без відповідного дозволу правоволодільца. Останнім часом безкоштовне користування неліцензійними комп'ютерними програмами стало настільки звичайним і розповсюдженим явищем, що не викликає ніякої підозри у звичайних користувачів. У свідомості громадян нашої країни міцно закріпилось сприйняття комп'ютерних програм як невід'ємної частини або «безкоштовного додатку» до комп'ютера, але не до результату інтелектуальної діяльності людини, який безумовно є товаром. Так, наприклад, в українському представництві Microsoft відповіли, «відповідно до офіційних відомостей, що були нам представлені кілька років тому, йшла мова про 70 % таких комп'ютерів у державних органах влади. Однак ці відомості вже застаріли, і саме тому ТОВ «Майкрософт Україна» неодноразово наполягало у своїх листах до Державної служби інтелектуальної власності України про необхідність проведення аудиту державних органів з метою з'ясування фактичної кількості нелегального програмного забезпечення» [13]. Серед побутових користувачів ситуація ще більш загрозлива, а порушення прав на комп'ютерне забезпечення носить масовий характер.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання визначення сутності комп'ютерної програми як об'єкта інтелектуальної власності досліджувалося такими вченими як: А. І. Абдуллін, Ю. Є. Атаманова, В. І. Березанська, Є. П. Гаврилов, А. Б. Гельб, Ю. Т. Гульбі, В. С. Дмитришин, В. І. Жуков, П. Касперавічус, І. Е. Маміофа, Є. Мічурін, С. А. Петренко, Ю. І. Плотніков, П. С. Попов, Л. І. Подшибіхін, О. В. Ревінський, М. О. Селіванов, О. Р. Шишка, М. І. Яценко та ін., проте враховуючи активність розвитку законодавства, що регулює цю сферу, дані дослідження не вичерпують зазначену тему.

Мета статті. В контексті змін до законодавства в сфері авторського права заслугове уваги питання вдосконалення правової охорони комп'ютерної програми в умовах розвитку ІТ ринку.

Виклад основного матеріалу. В сучасний умовах ми бачимо, як швидко відбувається нова індустріалізація світу через застосування мобільних мереж, Інтернет-технологій, нанотехнологій, нейробіології, 3D-друку, нових матеріалів, зростання обчислювальних можливостей комп'ютерів та безпрецедентна взаємодія між усіма цими напрямками. Так, на думку В. Дубенського сукупність цих технологій створить настільки потужну силу, зупинити яку не зможуть ні бізнес-лобісти, які можуть гальмувати впровадження інновацій, ні уряди, які побоюються втратити контроль над іще однією сферою громадського життя. У 2015 році Україна заробила щонайменше 2,5 млрд. дол. на експорті ІТ-послуг. Наразі ІТ-індустрія посідає третє місце за виручкою після металургії та АПК й становить близько 3 % ВВП. У 2020 році цей показник може сягнути 15 %. Цього ж року кількість програмістів в Україні може зрости до 200 тис осіб. Це виведе Україну у світові технологічні лідери поряд з Великобританією, Кореєю та Японією, вважає він. Досягнення цього показника повністю трансформує українську економіку, а її ВВП може перевищити 700 млрд дол. Україна може посісти третє місце в Європі та п'яте місце у світі серед найбільших технологічних експортерів [14]. Але для таких перспектив необхідно міняти підходи до ІТ галузі як серед користувачів цієї продукції, так і в державі в цілому. Перше питання – це питання охорони і захисту інформаційного продукту, програмного забезпечення, комп'ютерних програм, налагодження мережі електронного уряду, контролю закупівель, інше. Найбільш проблематичним питанням є питання правової охорони програмного забезпечення та розвиток ІТ галузі.

Комп'ютерні програми займають особливе місце серед об'єктів авторського права, тому що в епоху інформаційних технологій вони є одним із головних стратегічних ресурсів як держави в цілому, так і окремих її складових. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» комп'ютерна програма – це набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи у будь-якому іншому вигляді, виражених у формі, придатній для зчитування комп'ю-

тером, які приводять його у дію для досягнення певної мети або результату (це поняття охоплює як операційну систему, так і прикладну програму, виражені у вихідному або об'єктному кодах) [2].

Крім цього поняття існує велика кількість визначень, що даються як науковцями, так і практиками. Так, Є. Мічурін і О. Шишка називають комп'ютерну програму логічно впорядкованою послідовністю команд, необхідних для вирішення задачі [3].

На думку А. Музики і Д. Азарова комп'ютерна програма є різновидом комп'ютерної інформації. Вона обов'язково містить певні відомості й одночасно є побудованою за особливими правилами – сукупністю «зрозумілих» комп'ютеру даних (символів, кодів, сигналів, команд, тощо), яка забезпечує функціонування та керування комп'ютерними системами і/або телекомунікаційними мережами, виконання ними певних завдань [4, с. 86].

В. Дмитришин дає найбільш широке і повне визначення поняття: «комп'ютерна програма – створений творчою діяльністю фізичної особи набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи у будь-якому іншому вигляді, втілений на носіях будь-якого виду (електронних, паперових тощо), для використання в автоматичних пристроях для обробки інформації, або іншому обладнанні, що базується на цифровій техніці з метою приведення його у дію для досягнення певної мети або результату. Це поняття охоплює як операційну систему, так і прикладну програму, виражені у вихідному тексті або об'єктному коді, а також допоміжні та проміжні матеріали розробки, що призводять до створення комп'ютерної програми, якщо тільки суть цих матеріалів така, що результатом їх є створення на наступній стадії комп'ютерної програми» [5, с. 16].

Вперше комп'ютерна програма почала охоронятися як об'єкт авторського права у 1964 році в США. Сьогодні практично в усіх країнах світу комп'ютерна програма охороняється авторським правом.

Спроби пошуку оптимального варіанта щодо визначення правової охорони змісту

комп'ютерних програм тривають не один десяток років. Так, у багатьох країнах комп'ютерні програми також визнаються і об'єктами патентної охорони (йдеться про випадки, коли комп'ютерна програма є частиною технологічного процесу, технічного пристрою тощо й сумісно з ними може бути визнана об'єктом патентної охорони).

Так, наприклад, у Сполучених Штатах Америки, зважаючи на високий рівень розробки численних програмних продуктів, поряд з авторсько-правовою охороною комп'ютерних програм, також існує і патентно-правова охорона. За статистичними даними, приблизно 30 тисяч патентів, виданих у різні роки Європейським патентним відомством, належать до комп'ютерних програм [6, с. 75].

Аналогічного підходу дотримується також і Японія. У численних країнах, таких як Бразилія, Угорщина, Ізраїль, Китай та інших, охорона комп'ютерних програм патентним правом стала можливою на базі існуючих судових прецедентів [6, с. 63].

Українське ж законодавство на сучасному етапі визначає комп'ютерні програми виключно як об'єкти авторського права. Так, в ч. 4 ст. 433 Цивільного кодексу України зазначається: «Комп'ютерні програми охороняються як літературні твори» [7]. Аналогічно в ст. 18 Закону України «Про авторське право і суміжні права» вказується: «Комп'ютерні програми охороняються як літературні твори. Така охорона поширюється на комп'ютерні програми незалежно від способу чи форми їх вираження» [2].

У ч. 3 ст. 6 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» прямо не зазначено про патентоздатність комп'ютерних програм, що дає сподівання на певні можливості щодо часткового врегулювання цього питання нормами патентного права і в Україні [8].

Стаття 4 Договору Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право від 20.12.1996 р. також зазначає: «Комп'ютерні програми охороняються як літературні твори в розумінні Статті 2 Бернської конвенції. Така охорона застосовується до комп'ютерних програм незалежно від способу або форми їх виражен-

ня» [9]. В Директиві Європейського Парламенту і Ради № 2009/24/ЕС про правову охорону комп'ютерних програм в Преамбулі (пункт б) і в ст. 1 теж вказується, що комп'ютерні програми охороняються авторським правом «... як літературні твори за змістом Бернської Конвенції з охорони літературних і художніх творів» [10].

При цьому, в нормативних актах зазначається, що охороняється саме «текст програми», форма її зовнішнього вираження, а не ідеї, алгоритми і т.д.

Постає цікаве питання: чому законодавець поєднав охорону літературних творів та комп'ютерних програм?

Існує кілька неофіційних пояснень із цього приводу, одне з яких свідчить про те, що у відповідності до норм авторського права захищається форма, в якій втілені ідеї автора. Саме за характером форми відображення рядки літературного твору та комп'ютерної програми схожі: і рядки літературного твору, і рядки комп'ютерної програми автор поновлює символами-літерами або символами-операторами. Ця тотожність творчого процесу щодо створення літературних творів і комп'ютерних програм стали підставою для вибору форми захисту для комп'ютерних програм.

На думку Д. Жуванова, порівняння комп'ютерних програм із літературними творами є не зовсім коректним. На відміну від літературних творів, текст комп'ютерної програми (вихідний чи об'єктний код) не мають самостійної цінності без можливості їх застосування в комп'ютері. Отже, сприйняття комп'ютерної програми, тобто власне кажучи її тексту, відбувається не безпосередньо людиною, а опосередковано, за допомогою комп'ютера [11, с. 25].

С. Петренко зауважує, що порівняльний аналіз такого об'єкта авторського права як комп'ютерна програма, з таким класичним об'єктом авторського права як літературний твір, надає змогу зробити висновок про те, що програма також характеризується змістом, внутрішньою та зовнішньою формами. При цьому елементи змісту, внутрішньої та зовнішньої форм не є сталими і залежать від виду та призначення комп'ютерної програми. Програма

прикладного характеру подібна до літературного твору наукового жанру, а ігрового характеру – до мультимедійних творів [12].

Погоджуємося з думкою В. Дмитришина, який вказує, що вибір на користь авторського права для правової охорони комп'ютерних програм пояснюється тим, що найбільш високий рівень охорони в умовах масового виробництва програм може дати тільки визнання комп'ютерних програм об'єктом захисту як результату творчої діяльності, тобто як об'єкту авторського права [5, с. 26]. Автор наводить фактори, що свідчать про належність комп'ютерних програм до об'єктів авторського права:

- вихідний текст комп'ютерної програми має риси письмового літературного твору (подібність з літературним твором доповнює й те, що текст комп'ютерної програми може бути написаний різними мовами програмування – Асемблері, Сі, Яві, Паскалі, Бейсику тощо, як і будь-який літературний твір – українською, російською, англійською чи іншою мовами);

- алгоритми, методи, ідеї, теорії, формули, використані при розробці комп'ютерної програми, додають їй риси наукового твору, тобто галузеву належність до об'єктів авторського права;

- аудіовізуальні відображення, анімація і графіка, створювані комп'ютерною програмою, мають риси музичного (з текстом і без тексту), аудіовізуального, твору образотворчого мистецтва, твору, виконаного способами, подібними до фотографії, художнього твору, що також дає підстави віднести їх до творів у галузі мистецтва.

Враховуючи, що авторським правом охороняється лише форма вираження, слід зазначити, що при захисті комп'ютерної програми має значення код, а не ідея, концепція, принципи. Таким чином, можна, змінивши, наприклад, оформлення програми, але не змінюючи її суті, одержати зовсім новий об'єкт охорони. Авторським правом охороняються як оприлюднені програми, так і не оприлюднені. Авторське право поширюється як на цілу програму, так і на її частину, якщо вона може використовуватися самостійно, наприклад, модуль, бібліотека.

Як бачимо, комп'ютерні програми мають як загальні риси, притаманні усім об'єктам авторського права, так і певні ознаки, характерні саме їм.

Авторське право на комп'ютерну програму не поширюється на закладені в ній ідеї, процеси, методи діяльності або математичні концепції як такі, на яких базується комп'ютерна програма (включаючи сполучення, іншими словами, авторським правом захищається текст (код) програми, а не функції, які вона виконує. Для усунення цього недоліку авторського права останнім часом усе частіше й частіше в Україну подаються заявки на отримання патенту на винахід (корисну модель) із метою охорони й захисту алгоритму (способу) роботи комп'ютерної програми щодо розв'язання конкретної задачі. Патент на винахід дозволяє захистити змістовий бік програмного забезпечення, патентна охорона поширюється на сутність, утілену в алгоритмі, яка є основною ідеєю програми. Крім того, патент дає виключне право власності на саму ідею (якщо вона відображена в істотних ознаках формули винаходу) і запобігає її несанкціонованому використанню [15].

Відповідно, на думку фахівців слід реєструвати окремі елементи комп'ютерних програм. К. В. Єфремова виділяє наступні види реєстрації: реєстрація самого коду програми; як об'єкта авторського права. Офіційна реєстрація насамперед дає суттєву перевагу у випадках порушень, суперечок або розбіжностей. Закон установлює презумпцію належності авторського права на комп'ютерну програму тій особі, яка офіційно зареєструвала комп'ютерну програму як об'єкт авторського права. Це звільняє від необхідності спеціально доводити належність авторських прав. І навпаки, якщо хто-небудь буде заперечувати авторське право на комп'ютерну програму, то саме ця особа повинна буде доводити, в тому числі в суді, цей факт. А проблема доведення авторства є досить непростою при захисті авторських прав без свідоцтва; – реєстрація назви комп'ютерної програми – як торговельної марки. Наприклад, аналогів програми «Бухгалтерія 1С» – багато, з такими ж функціями і можливостями, але купують і використовують

ють саме її. Ім'я – це те, що купують споживачі; – реєстрація алгоритму роботи комп'ютерної програми шляхом отримання патенту України на корисну модель або патенту на винахід як на спосіб (процес) [15].

Інший аспект досліджуваної тематики – це шляхи подолання порушення прав на комп'ютерні програми. Так, на думку фахівців одним із шляхів подолання негативних явищ у зазначеній сфері є процедура легалізації, яка передбачає не заміну програм, а придбання ліцензій – кодів. Так, на думку представників правоволодільців програмного забезпечення, правовласникам було б вигідно отримати гроші за кожну піратську копію, але деякі давно встановлені неліцензійні програми або майже не використовуються, або їх можна замінити софтом з відкритим кодом. Софт з відкритим кодом – open source – поширюється безкоштовно, як, наприклад, офісні пакети Libre Office чи Open Office, операційна система Linux. Втім, підтримка такого програмного забезпечення може коштувати дорого. Тому вважається за доцільне визначити якийсь період часу – півроку-рік, упродовж якого за кожним завданням, підприємством чи органом влади буде визнана доцільність використання того чи іншого програмного забезпечення [15]. Отже, як бачимо, без підтримки державної влади, яка повинна відрізнитись не декларативними заявами, а практичною спрямованістю, вирішення проблеми нелегального використання програмного забезпечення в Україні є неможливим.

Однією з проблем охорони програмного забезпечення є відсутність в Україні стимулів для розвитку власного інтелектуального потенціалу, здатного підняти галузь інформаційних технологій, яка є однією з найбільш прибуткових, на якісно новий рівень. Виходячи з даних про кількість спеціалістів у галузі інформаційних технологій, які щороку залишають Україну, та враховуючи їх інтелектуальні здібності, слід наголосити на необхідності розробки державою заходів, спрямованих на створення гідних умов праці цієї категорії спеціалістів. У рамках такої політики держави може йти мова про розробку власного програмного забезпечення, альтернативно-

го продукції Microsoft, яке стане доступним широким верствам населення та буде впроваджено в органах державної влади і управління. Такий крок допоможе подолати проблему використання неліцензійного програмного забезпечення та, водночас, виконати вимоги світової спільноти щодо подолання порушень в цій сфері. Ефективність такого підходу підтверджує досвід Китаю та Індії, де завдяки підтримці інтелектуального потенціалу були розроблені власні операційні системи, альтернативні операційній системі Windows [17]. Проте, сьогодні в Україні ми спостерігаємо цілком протилежну ситуацію. Українські ІТ-компанії дедалі частіше замислюються над перенесенням бізнесу за кордон через незахищеність перед свавіллям правоохоронних органів.

Станом на початок 2016 року через тиск на програмістів з початку року країну залишили близько 2,5 тисяч ІТ-фахівців. В асоціації не виключають, що така тенденція зберігатиметься й надалі, адже тільки у вересні правоохоронці провели гучні обшуки в офісах п'яти великих ІТ-компаній. Зокрема, обшуки проводились у харківському офісі компанії NIX Solutions, співробітників якої правоохоронці підозрювали у відмиванні коштів. Потім міліція побувала в харківському офісі Т-аутсорсера Intego за підозрою у виплаті співробітникам зарплатні «в конвертах», а до цього вони обшукали компанію Divan.TV «у зв'язку з підозрою у поширенні піратського контенту». Ще раніше співробітники СБУ прийшли з обшуками в офіс однієї з найбільших ІТ-компаній України — Luxoft у Дніпропетровську, аби «знайти дані особи, яка надіслала електронну погрозу» [16]. Усі ці дії і події свідчать про відсутність державної волі і, відповідно, програми підтримки ІТ галузі.

Висновки. Таким чином, як бачимо, питання правової охорони змісту комп'ютерної програми в Україні й досі залишається невирішеним. Досвід деяких зарубіжних країн у цій сфері свідчить про наявність поєднання авторсько-правової і патентно-правової охорони комп'ютерної програми. А отже, вбачається доцільним запозичення в Україні досвіду зарубіжних країн із використання комплексного механі-

зму охорони з окремими елементами патентного права, а також існує нагальна необхідність удосконалення чинного законодавства щодо охорони змісту комп'ютерної програми. Це дозволить не тільки запобігти численним порушенням з боку третіх осіб щодо незаконного використання комп'ютерних програм, але також забезпечити законні права та інтереси їх розробників.

Держава в особі компетентних органів повинна створювати умови для розвитку ІТ галузі в Україні. На законодавчому рівні необхідні зміни до Кримінально-процесуального кодексу, які б забороняли вилучення серверів і були дієвим інструментом захисту програмістів.

Ми підтримуємо позицію фахівців, що з метою захисту ІТ галузі, необхідно уряду ввести мораторій на вилучення обладнання, окрім випадків коли воно було фізично задіяне у злочині, дозволити проводити слідчі дії та знімати копії даних тільки окремому компетентному підрозділу, який спеціалізується на кібер-безпеці, регламентувати тривалість перевірок та обмежити період, який відводиться на експертизу обладнання при його вилученні, надсилати запит на надання необхідних даних та документів до отримання ордеру на обшук [16].

Література

1. *Пічкурова З. В.* Проблеми охорони програмного забезпечення в Україні в контексті міжнародного досвіду / З. В. Пічкурова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekpr/2009_28/Statti/4PDF.pdf.
2. *Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3792-ХІІ* // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 6. – Ст. 61.
3. *Цивільне право [текст]: альбом схем* / Є. О. Мічурін, О. Р. Шишка. – 4-те вид., перероб. та допов. – Х.: Фактор, 2013. – 450 с.
4. *Музика А.* Про поняття злочинів в сфері комп'ютерної інформації / А. Музика, Д. Азаров // *Право України*. – 2003. – № 4. – С. 86-89.
5. *Дмитришин В. С.* Інтелектуальна власність на програмне забезпечення в Україні /

В. С. Дмитришин, В. І. Березанська. – К.: Вірлен, 2005 – 304 с.

6. *Боровская Е. А.* Правовая охрана компьютерных программ и баз данных / Е. А. Боровская, С. Л. Ермакович, В. И. Кудашов и др. – Минск, 2010.

7. *Цивільний кодекс України* від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 9. – Ст. 89.

8. *Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України* від 15 грудня 1993 р. № 3687-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 2-3. – Ст. 41.

9. *Договір* Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право, прийнятий Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996 року та положення Бернської конвенції (1971 р.), на які містяться посилання у Договорі (Договір ВОІВ про авторське право) (1996) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_770.

10. *Директива* Європейського Парламенту і Ради про правову охорону комп'ютерних програм: № 2009/24/ЄС: [від 23 квітня 2009 р.] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32009L0024:EN:HTML>.

11. *Красноступ Г.* Особливості цивільно-правової системи захисту комп'ютерних програм в Україні / Г. Красноступ // Правове, нормативне та метрологічне забезпечення системи захисту інформації в Україні. – 2004. – Вип. 9. – С. 24-30.

12. *Петренко С. А.* Правова охорона комп'ютерної програми як об'єкта інтелектуальної власності: шляхи розвитку / С. А. Петренко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&Image_file_name=DOC/2010/10psavs.zip&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1.

13. *Держава* готується заплатити Microsoft [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/publications/2015/09/1/556926/>.

14. *IT-цунамі.* Де українці зустрінуть нову індустріальну революцію [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/publications/2016/06/9/595416/>.

15. *Єфремова К. В.* Правова природа комп'ютерної програми як об'єкта інноваційних відносин / К. В. Єфремова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ndipzir.org.ua/wpcontent/uploads/2012/06/>.

16. *Гришко Л.* Через тиск на програмістів з початку року країну залишили близько 2,5 тисяч IT-фахівців / Л. Гришко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://versii.cv.ua/avtori/larisa-homich/cherez-tisk-na-programistiv-z-pochatku-roku-krayinu-zalishili-blizko-2-5-tisyach-fahivtsiv/36175.html>.

17. *Пічкурова З. В.* Подолання проблем охорони програмного забезпечення в контексті європейської інтеграції України: вітчизняні реалії та міжнародний досвід / З. В. Пічкурова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <file:///C:/Documents%20and%20Settings/Admin/>.

References

1. *Pichkurova Z. V.* Problemy ohorony programnogo zabezpechennja v Ukraini v konteksti mizhnarodnogo dosvidu / Z. V. Pichkurova [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekpr/2009_28/Statti/4PDF.pdf.

2. *Pro avtors'ke pravo i sumizhni prava: Zakon Ukrainy* vid 23.12.1993 r. № 3792-III // Vidomosti Verhovnoi' Rady Ukrainy. – 2016. – № 6. – St. 61.

3. *Cyvil'ne pravo* [tekst]: al'bom shem / Je. O. Michurin, O. R. Shyshka. – 4-te vyd., pererob. ta dopov. – H.: Faktor, 2013. – 450 s.

4. *Muzyka A.* Pro ponjattja zlochyniv v sferi komp'juternoi' informacii' / A. Muzyka, D. Azarov // Pravo Ukrainy. – 2003. – № 4. – S. 86-89.

5. *Dmytryshyn V. S.* Intelektual'na vlasnist' na programne zabezpechennja v Ukraini / V. S. Dmytryshyn, V. I. Berezans'ka. – K.: Virilen, 2005. – 304 s.

6. *Borovskaja E. A.* Pravovaja ohrana komp'juternyh programm y baz dannyh / E. A. Borovskaja, S. L. Ermakovych, V. Y. Kudashov y dr. – Mynsk, 2010.

7. *Cyvil'nyj kodeks Ukrainy* vid 16.01.2003 r. № 435-IV // Vidomosti Verhovnoi' Rady Ukrainy. – 2016. – № 9. – St. 89.

8. *Pro ohoronu prav na vynahody i korysni modeli: Zakon Ukrainy* vid 15.12.1993 r. № 3687-III /

Vidomosti Verhovnoi' Rady Ukrainy. – 2014. – № 2-3. – St. 41.

9. *Dogovir Vsesvitn'oi' organizacii' intelektual'noi' vlasnosti pro avtors'ke pravo, pryjnatyj Dyplomatychnoju konferencijeju 20 grudnja 1996 roku ta polozhennja Berns'koi' konvencii' (1971 r.), na jaki mistjat'sja posylannja u Dogovori (Dogovir VOIV pro avtors'ke pravo) (1996)* [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_770.

10. *Dyrektyva Jevropejs'kogo Parlamentu i Rady pro pravovu ohoronu komp'juternyh program: № 2009/24/EC: [vid 23 kvitnja 2009 r.]* [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32009L0024:EN:HTML>.

11. *Krasnostup G. Osoblyvosti cyvil'no-pravovoi' sytemy zahystu komp'juternyh program v Ukraini / G. Krastostup // Pravove, normatyvne ta metrologichne zabezpechennja systemy zahystu informacii' v Ukari'ni. – 2004. – Vyp. 9. – S. 24-30.*

12. *Petrenko S. A. Pravova ohorona komp'juternoi' programy jak ob'jekta intelektual'noi' vlasnosti: shljahy rozvytku / S. A. Petrenko* [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&Image_file_name=DOC/2010/10psavsr.zip&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1.

13. *Derzhava gotujet'sja zaplattyty Microsoft* [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.epravda.com.ua/publications/2015/09/1/556926/>.

14. *IT-cunami. De ukrai'nci zustrinut' novu industrial'nu revoljuciju* [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.epravda.com.ua/publications/2016/06/9/595416/>.

15. *Jefremova K. V. Pravova pryroda komp'juternoi' programy jak ob'jekta innovacijnyh vidnosyn / K. V. Jefremova* [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://ndipzir.org.ua/wpcontent/uploads/2012/06/>.

16. *Gryshko L. Cherez tysk na programistiv z pochatku roku krai'nu zalyshyly blyz'ko 2,5 tysjach IT-fahivciv* [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://versii.cv.ua/avtori/larisa-homich/chez-tisk-na-programistiv-z-pochatku-roku-krayinu-zalishili-blizko-2-5-tisyach-fahivtsiv/36175.html>.

17. *Pichkurova Z. V. Podolannja problem ohorony programnogo zabezpechennja v konteksti jevropejs'koi' integracii' Ukrainy: vitchyzniani realii' ta mizhnarodnyj dosvid* [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <file:///C:/Documents%20and%20Settings/Admin/>